

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З СІМ'ЄЮ

Сім'я має максимальні можливості в поступовому залученні дітей до моральних цінностей, уведення їх у складний соціальний світ включає всі форми впливу соціуму на особистість: спілкування і безпосереднє пізнання, оцінку реальної поведінки, ставлення до навколишнього світу. Усвідомлення студентами ціннісно-сенсового значення сім'ї як педагогічної системи нами розглядається як один із критеріїв готовності фахівців дошкільної освіти до роботи з сім'ями.

Слід також зазначити на наявність значного впливу сім'ї на культурне становлення особистості дитини., оскільки кожна сім'я у своєму реальному житті несе певний тип культури, виражає своє ставлення до соціальних цінностей і ідеалів. Духовна основа сім'ї визнається суспільством як переважаюча і визначальна в соціальному статусі сім'ї та її членів. Вона реалізується через цінності, що затвердилися у сімейній педагогіці, серед яких провідне місце займають сімейні традиції. Традиції як інтегроване явище включає звичаї, обряди, реліквії родини, моральні й інші форми людської діяльності. У них – узагальнений досвід поколінь, сімейні вдачі, норми поведінки кожної сім'ї, звички, свята, обряди, різноманітні форми і жанри усної народної творчості. Водночас традиції визначають зміст педагогічних поглядів у будь-якій сім'ї та виконують певні функції: організації дозвілля, комунікативну, виховну. З їхньою допомогою формуються традиційні форми спілкування в сім'ях з різним укладом життя, закладається фундамент ціннісних орієнтацій, уявлень, почуттів, що в наступному житті виконують функції критеріїв добру інформації, переваги одних форм і джерел іншим.

Відправною крапкою у вивченні цієї проблеми є дослідження А.Г. Ковальова, С.Д. Лаптьонок, Ю.П. Петрова, А.Г. Харчева про вплив способу життя сім'ї на виховання дітей через організацію спілкування, поведінки, дозвілля в сім'ї. Дослідники стверджують, що певним у формуванні особистості дитини є моральна атмосфера в родині та її стиль життя.

Метою даної статті є визначення аксіологічного аспекту підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з сім'ями дошкільників та створення умов для професійної орієнтації студентів на ціннісно-сенсову значущість сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Професійні цінності в діяльності педагога служать показником значимих явищ у діяльності особистості, визначають її спрямованість і служать засобом соціальної регуляції поведінки.

Визначення студентами ціннісно-сенсового значення сім'ї являє собою критерій готовності фахівців дошкільної освіти до роботи з сім'ями, показниками якого є:

- розуміння ролі сім'ї як соціального інституту в житті суспільства;
- переконаність у значимості сім'ї у вихованні дітей;
- визнання цінності педагогічної взаємодії з сім'єю;
- визнання цінності дослідження педагогічного потенціалу сім'ї.

Цей критерій ми увели впливаючи логіку дослідження на основі отриманих при аналізі наукової літератури даних і результатів навчання студентів у ВНЗ.

Ми виходили з того, що цінність – це компонент, котрий оформляє безліч планів особистості в єдине ціле. Цінність – ядро особистості, що визначає її спрямованість. "Це відображення суб'єктом області свого існування, через яке відбувається виділення ним самого себе, власного Я, - як цілком правильно відзначає Т.Н. Овчиннікова [3 : 20].

Ми вважаємо, що особистість виділяє й усвідомлює себе через ставлення до певної сторони дійсності, певного змісту, тим самим ці сторони дійсності набувають для неї особистісного змісту. При формуванні професійної готовності студентів ми прагнули, щоб особистісного сенсу для студента набула його професійна діяльність, а саме, педагогічна взаємодія з сім'ями дошкільників.

Виховне кредо сім'ї полягає також у тому, що в ній є оптимальні можливості для інтенсивного спілкування дитини з дорослим, за допомогою як постійного її спілкування з батьками, так і тих зв'язків, що вона встановлює з навколишніми. Зв'язки, що поєднують сім'ю в єдине ціле – переважно емоційні, котрі опосередковуються взаєминами між членами сім'ї і їхньою спільною діяльністю, що виступає як компонент виховного процесу в сім'ї, переважно в передачі соціального досвіду: уведенням дитини у світ природних і соціальних цінностей. У правильній її організації укладений головний стимул до розвитку і задоволення моральних і естетичних потреб дитини, збагаченню її знань і вмінь.

Сім'я є спеціальним об'єктом соціального впливу, педагогічні зусилля якого зосереджені на нейтралізації її негативних впливів на дітей, стабілізації відносин у сім'ї, створенні основ для формування соціально значущих цінностей.

Розмірковуючи про виховні цінності сім'ї, відомий вчений А.Г.Харчев підкреслював, що "сім'я не тільки передає, але і створює духовні цінності, такі як подружжя і батьківська любов, повага і любов дітей до батьків, сімейна солідарність" [6 : 6].

Соціальний досвід доводить невідповідність дитини до вимог сучасного життя, невміння створювати сприятливі умови для власної життєдіяльності. Саме цим зумовлена потреба суспільства в соціально-суспільному захисті сім'ї, у пошуку шляхів уходження в життєве середовище майбутніх його членів, сприяти підвищенню педагогічної культури, захищати інтереси дітей.

Особливостями сучасної сім'ї як об'єкта виховання соціальних цінностей є:

- поведінка сім'ї підкорена соціальним нормам, що складаються в ході розвитку суспільства, формуються тривалий час і є порівняно стійкими. Звідси основний шлях роботи з сім'єю – сприяння зміцненню сім'ї, дотримання нових соціальних норм, стимулювання засвоєння їх;
- моральним фундаментом сім'ї є загальні інтереси, взаємна повага, загальне почуття відповідальності. Отже, шлях до зміцнення сім'ї лежить через виховання і розвиток почуття взаємної відповідальності, самоконтролю, усвідомлення самої цінності сімейного життя, підвищення психолого-педагогічної культури батьків;
- сім'я пов'язана з соціальним середовищем різноманітними і складними зв'язками, що формує необхідність комплексного підходу до допомоги і підтримки сім'ї в узгодженні процесу виховання дітей;

- існування специфічного характеру і розмаїть зразків сімейної поведінки, засвоєння цих норм ще в дитинстві.

Ставлення педагога до сім'ї як до педагогічної системи і педагогічної взаємодії з нею виявлялося методами тестування, анкетування, бесід, самозвітів. Отримані дані свідчать, що ціннісне ставлення до педагогічної взаємодії з сім'єю визначається ефективністю формування знань і вмій вже в студентські роки.

Діагностика сформованості ціннісно-сенсового значення сім'ї в професійній готовності студента до педагогічної взаємодії з сім'єю дитини здійснювалася за допомогою проективної методики незакінченої пропозиції. При обробці результатів були виділені одиниці виміру: нейтральне ставлення, позитивне ставлення, ціннісне ставлення студента до сім'ї і педагогічної взаємодії з нею. Крім того, як одиниці виміру виділили позитивну і негативну позицію стосовно сім'ї як фактора виховання. Результати діагностики подані в таблиці 1.

З таблиці 1 видно, що на початку експерименту практично в усіх студентів не сформоване ціннісне ставлення до сім'ї і до педагогічної взаємодії з нею (менш як 6% висловлювань). Вони не асоціюють поняття "батько" і "сім'я" із власною професійною діяльністю, хоча визнають значущість сім'ї у вихованні дітей. При цьому для порівняння ми вивчали ставлення до професії "педагог". Позитивний професійний зміст у поняттях "педагог" і "дитина" з'являється у висловлюваннях часто (до 63%), що говорить про відносну сформованість мотиваційного компонента професійної готовності до роботи педагогом і низький рівень його в педагогічній взаємодії з сім'єю.

Таблиця 1

Рівень сформованості ціннісно-сенсової позиції студентів до педагогічної взаємодії з сім'єю дитини (γ %)

Рівні	Нейтральне ставлення				Позитивне ставлення				Ціннісне ставлення			
Групи	ЭГ-1	КГ-1	ЭГ-2	КГ-2	ЭГ-1	КГ-1	ЭГ-2	КГ-2	ЭГ-1	КГ-1	ЭГ-2	КГ-2
	67	63	65	67	29	31	30	29	4	6	5	4

Дані, отримані при аналізі позитивного і негативного ставлення до сім'ї як фактора виховання, свідчать про наявність негативного ставлення в студентів експериментальних і контрольних груп (3,7% усіх висловлювань).

Так, особистісний позитивний зміст стосовно сім'ї виявлявся у висловлюваннях такого типу, як "Сім'я – це мрія кожної дівчини", "Сім'я – це Новий рік", "Сім'я – це гарячі пиріжки", "Сім'я – це "швидка допомога". Висловлювання подібного типу переважали при першому тестуванні.

Особистісний негативний зміст виявлявся у висловлюваннях типу – "Сім'я – це місце, де всі тебе повчають", "Сім'я – це місце, де мені тісно".

Соціальний позитивний зміст носили такі висловлювання – "Сім'я – це економічний союз", "Сім'я – це опора держави", "Сім'я – це майбутнє країни".

Соціальний негативний зміст був властивий таким висловлюванням "Сім'я – це те, що на очах розвалюється", "Сім'я – це угруповання мафіозних особистостей, клан".

Професійний позитивний зміст ми відзначили у висловлюваннях студентів таких, як "Сім'я – це предмет моєї майбутньої роботи", "Сім'я – це виховання дітей", "Сім'я – це розвиток особистості", "Сім'я – це те, з чим мені доведеться зустрітися на практиці" і інші (часто поняття, засвоєні в процесі навчання).

Разом з тим, - негативні висловлення про сім'ю – "Сучасні батьки часто пеують своїх дітей", "Сім'я – це нескінченні проблеми".

Висновки. Результати діагностичного дослідження підтвердили наше припущення про те, що традиційний підхід до навчання не забезпечує формування ціннісно-сенсової позиції студента щодо сім'ї як складової частини його професійної готовності й обґрунтовує необхідність ефективної технології формування професійної готовності студентів до педагогічної взаємодії з сім'єю дитини взагалі.

Процес розвитку особистості дитини й особливе формування його соціальних цінностей найбільш ефективно здійснюється в культурно-освітньому просторі сім'ї, де визначальним є сформований мікросоціум сім'ї, що виражається в моральному статусі, ставленні до соціального світу, спілкуванні, поглядах і поведінці членів сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Кирьякова А.И.* Теория ориентации личности в мире ценностей: монография / А.И. Кирьякова. – Оренбург, 1996. – 188 с.
2. *Лаптенюк С.Д.* Моральна сутність сімейно-шлюбних відносин / С.Д. Лаптенюк. – М.: Знання, 1990. – 48 с.
3. *Овчинникова Т.Н.* Личность и мышление ребенка: диагностика и коррекция / Т.Н. Овчинникова. – М.: Изд. Акад. Проект, 1999. – 208 с.
4. *Петров Ю.П.* Соціально-моральні проблеми сімейного виховання / Ю.П. Петров. – М.: Знання, 1984. – 64 с.
5. *Сайко Н.О.* Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку: автореф. дис. ...канд. пед. наук / Н.О. Сайко. – К., 2004. – 19 с.
6. *Харчев А.Г.* Шлюб і родина в СРСР. [2-і изд., перераб. і доп.] / А.Г. Харчев. – М.: Думка, 1979 – 367 с.

Подано до редакції 22.07.09

РЕЗЮМЕ

У статті розкривається сутність та структура аксіологічного підходу до підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з сім'єю та особливості його реалізації в організації навчального процесу.

Ключові слова: дошкільної освіти, підготовки фахівців, аксіологічний підхід, сім'я.

Т.Г. Жаровцева

АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ К РАБОТЕ С СЕМЬЕЙ

РЕЗЮМЕ

В статье раскрывается сущность и структура аксиологического подхода в подготовке будущих специалистов дошкольного образования к работе с семьей и особенности его реализации в организации учебного процесса.

Ключевые слова: дошкольное образование, подготовка студентов, аксиологический подход, семья.

T.G. Zharovtseva

AXIOLOGICAL ASPECT OF TRAINING FUTURE SPECIALISTS OF PRESCHOOL EDUCATION FOR WORKING WITH FAMILY

SUMMARY

The article reveals the essence and structure of the axiological approach to training future specialists of preschool education for working with family; describes peculiarities of its realization in organization of educational process.

Keywords: preschool education, training specialists, the axiological approach, family.
